

maximae quoque res et institutiones, violentia nimia bellorum et permutationum in plurimis vitae et « civilisationis » nostrae condicionibus penitus exciderunt.

Sperare liceat, hanc devotam facilemque invocationem in futuro quoque pie conservatam iri, dum pericula « incendiorum » vel totius mundi, certo quodam modo, in dies augeantur, sive rerum eventuumque politicarum successionem, sive potentiam omni nostra notione et experientia maiorem instrumentorum belli destructioni destinatorum consideremus. Valeat ergo atque servetur patronorum caelestium contra ignem atque incendia invocatio, traditione nostra peculiari sancita, ss.um Floriani et Agathae.

ANDREAS SAMPERS

STUDIA PATRIS TER HAAR

DE DECRETO B. INNOCENTII XI DIEI 26 IULII 1680

Occasione beatificationis Papae Innocentii XI liceat nobis etiam in mentem revocare studia P. is Francisci Ter Haar (1) de Decreto 26 iulii 1680, quod magni momenti est in progressu controversiae de Probabilismo.

Quando, vertente saeculo 19°, haec controversia denuo exarsit maxime inter fautores systematis Probabilismi simplicis et Aequiprobabilismi, pluries de hoc Decreto disceptatum est, quin tamen textus authenticus sufficienter cognosceretur. Occasione controversiae inter P. em Iosephum Brucker SI (2) et P. em Petrum Mandonnet OP (3) Suprema Congr. S. Officii adita est, ut textus genuinus ex tabulario eiusdem Congregationis publicaretur. Quod factum est die 21 apr. 1902 (4).

Quamvis S. Sedes in hoc Decreto nihil definiat nec condemnet, tamen ex discendi genere clare elucet quod vertatur contra eos « qui asserunt quod in concursu minus probabilis opinionis cum probabiliore sic cognita et iudicata, licitum sit sequi minus probabilem » (5), a. v. contra Probabilismum simplicem (6).

(1) Ter Haar Franciscus Ass., cfr *Spic. hist.* 2 (1954) 274, n. 163. - Bibliographia eius in DE MEULEMEESTER, *Bibliographie* II 420-422, III 395.

(2) *Le prétendu Décret d'Innocent XI contre le Probabilisme: Etudes* 86 (1901 I) 778-800. - *Le Décret de 1680 concernant le Probabilisme d'après une communication officielle du S. Office: Ibid.* 91 (1902 II) 831-846.

(3) *Le Décret d'Innocent XI contre le Probabilisme: Revue Thomiste* 9 (1901) 460-481, 520-539, 652-673. - *Encore le Décret d'Innocent XI: Ibid.* 10 (1902) 676-698.

(4) Textus Decreti apud *Acta Sanctae Sedis* 35 (1902/03) 252-253; *Etudes Religieuses* 91 (1902 II) 847-848; DENZ. n. 1219.

(5) Ex textu Decreti.

(6) « Sarebbe quindi errore di pensare che il S. Offizio con quel decreto definisse esser vero il Probabiliorismo e falso il Probabilismo [...]. E' da confessare d'altra parte che, se è vero che la S. Sede non definisse nulla, è pur vero però, che diede il suo favore al Probabiliorismo, quasi desiderasse che finalmente questo trionfasse e non già il Probabilismo ». (*Civiltà Cattolica* 53 [1902 III] 578-579).

Naturale ergo erat fautores Aequiprobabilismi ex hoc Decreto arma parare conatos esse contra Probabilismum. Sic etiam noster P. Ter Haar, qui iam ab initio attentionem suam in partem historicam controversiae vertebat (7). Anno 1903 articulum publicavit in lingua nativa neerlandica, postea versum in linguam francogallicam (8). Anno sequente 1904 librum divulgavit in lingua germanica, quem deinde in forma aliquatenus compendiaria redactum etiam latine edidit (9).

Auctor intentionem suam ita definit: « Nos equidem totam integramque celebris hujus Decreti historiam enarrare conati sumus; documenta, quae ad rem spectant, verbotenus saepe adduximus; omniaque facta ita tandem cum Theologiae conneximus principiis, ut Ecclesiae catholicae cum Probabilismo ratio omnibus, qui praeiudiciis vacui sunt, clare pateat.

Quae autem dicturi sumus illud, ni fallimur, efficient, ut sapiens et genuinus quisque, sive catholicus sive acatholicus, perspectum habeat, primo quidem nequaquam scientiam catholicam progrediendo ac proficiendo simplicem illum Probabilismum seu Minusprobabilismum genuisse, [...] tandem verum systema morale, per pugnas controversiasque multas, maxime in Societate Jesu, pedetentim se in Ecclesiae sinu explicuisse, atque a compluribus Societatis Jesu theologis, in primis vero a S. Alphonso Ecclesiae Doctore ad apicem perductum fuisse » (10).

Hic locus non est disserendi de valore interno studii P. is Ter Haar, nec de veritate interpretationis historicae Decreti et circumstantiarum eius, nec de indole expositionis theologicae systematis propugnatae. Liceat tantummodo dubium movere, an interpretatio « aequiprobabilistica » Decreti (11) vera sit, nec sit magis conformis intentioni B. i Innocentii interpretatio « probabilioristica » (12).

Opusculum nostri auctoris, quamquam a pluribus approbatum (13), aliis, nominatim fautoribus Probabilismi simplicis (quid mirum!), persuadere non

(7) Prima eius publicatio in controversia de Probabilismo sic sonat: *De systemate morali antiquorum Probabilistarum dissertatio historico-critica*; Paderborn, F. Schöningh, 1894; 8°, 108.

(8) *Het Decreet van Innocentius XI over het Probabilisme: Ned. Kath. Stemmen* 3 (1903) 163-185. - *Le Décret d'Innocent XI concernant le Probabilisme: Nouv. Revue Theol.* 35 (1903) 479-496, 569-578.

(9) *Das Dekret des Papstes Innocenz XI. über den Probabilismus. Beitrag zur Geschichte des Probabilismus und zur Rechtfertigung der kath. Moral gegen Döllinger-Reusch, Harnack, Herrmann und Hoensbroech*; Paderborn, F. Schöningh, 1904; 8°, 204. - *Ven. Innocentii PP. XI de Probabilismo Decreti historia et vindiciae, una cum Responsione ad praecipuas recentium acatholicorum accusationes adversus Ecclesiae cath. doctrinam moralem*; Tournai-Paris, H. Casterman, 1904; 8°, 165. - Approbatio pro libro germanico a Pl. R.P.e Prov. I. Meeuwissen data est die 21 I 1904, pro libro latino die 5 X 1904.

(10) *Ven. Innocentii de Probabilismo Decreti historia*, p. VI-VII.

(11) *Das Decret des Papstes Innocenz XI. über den Probabilismus* 48 ff. *Das Decret Innocenz XI. und der Aequiprobabilismus*.

(12) « Innocenzo [...] da asceta incline al rigore e poco favorevole a compromessi ed a mezze misure, non esitò a favorire apertamente i tuzioristi contra i cosiddetti probabilisti » (C. MICCINELLI SI, *Il Beato Innocenzo XI*, Tip. Poligl. Vatic. 1956, 97-98).

(13) Ex. gr. « RP Fr. Ter Haar eximium hunc, primum germanice, nunc latine divulgavit librum » (*Acta Sanctae Sedis* 37 [1904/05] in involucro fasc. 15 XII 1904). Alia iudicia favorabilia in nuntio librario ab editore Schöningh edito (4 pp.).

potuit (14). Censura P. is Iosephi Franz SI (15), quae ceteris plus erat contraria, induxit P. em Ter Haar ad opinionem suam defendendam (16).

IOSEPHUS LÖW

OPUSCULUM IGNORATUM P. IS HARINGER CSSR :
« INNOCENZ XI. UND DIE BEFREIUNG WIENS 1683 ».

Innocentius XI, eximiae sanctitatis vir, iam apud coevos magna illustris fama virtutum, die 7 octobris anni elapsi 1956 a Pio PP. XII ad honores altarium elevatus est (1). Opus externum magis conspicuum et clamorosum sui Pontificatus debellatio fuit gloriosa exercituum Turcorum qui vehementissima aggressionem usque in mediam Europam irruentes, urbem capitalem Austriae Wien periculose obsidebant (17 VII - 12 IX 1683).

Interventu autem maximopere Summi Pontificis Innocentii XI factum est, ut, restituta principum christianorum concordia, ex variis nationibus exercitus coadunati, et urbem obsessam liberarent, et christiani nominis hostem longe repellerent. Imo, a clade Turcorum vindobonensi initium habuit regressus potentiae « Lunae dimidiatae », quae per duo fere saecula Europam christianam dire vexabat nec semel graviter minitabatur (1453 : expugnatio urbis Constantinopolis, — 1683 : liberatio urbis Wien) (2).

An. 1883 memoria bis saecularis felicitis eventus, in Austria praecipue, solemniter celebrabatur. Conveniebat omnino, ut etiam Austriaci ceterique germanicae linguae incolae Romani non solum liberationem vindobonensem, sed vel magis verum auctorem magnae illius victoriae, id est, Pontificem Maximum Innocentium XI, rite recordarentur. Rector igitur Collegii et ecclesiae S. ae Mariae « ad animas », quae est ecclesia nationis germanicae (3),

(14) Inter alios AUG. LEHMKUHL SI, *Probabilismus vindicatus*, Freiburg/Brsg. 1906, Cap. V *Auctoritas Ecclesiae perperam invocatur contra probabilismum*.

(15) *Das Dekret Innocenz XI über den Probabilismus: Zeitschrift für kath. Theologie* 28 (1904) 788-792.

(16) *Das Dekret des Papstes Innocenz XI. über den Probabilismus. Ein Wort zur Abwehr: Jahrbuch für Phil. u. spek. Theol.* 20 (1906) 80-99.

(1) Pro solemnibus beatificationis duae biographiae « officiales » editae sunt, quibus resumitur quae a scriptoribus praecedentibus de Innocentio XI dicta fuerunt. Ecce auctores et titulos: G. PAPASOGLI, *Innocenzo XI*, Roma 1956; ibi, 399-404 « Nota bibliografica ». - C. MICCINELLI, *Il Beato Innocenzo XI*, Typ. Polygl. Vatic. 1956. - « Positiones » quae vocantur, seu publicationes ad usum S. Congregationis Rituum, praebent innumera fere documenta et notitias de vita et opere Beati.

(2) Opus principale de bello Turcico an. 1683 manet illud quo etiam P. Haringer usus est: O. KLOPP, *Das Jahr 1683 und der folgende grosse Türkenkrieg bis zum Frieden von Carlowitz 1699*, Graz 1882. Vide « Register » sub voce *Innocenz XI*. 570-571. - Superfluum videtur esse, memorare opera quae de historia potentiae imperii Turcici agunt, vel generaliter historiam describunt Europae centralis illo eodemque tempore, vel etiam varia opera quae Summorum Pontificum historiam tradunt.

(3) J. LOHNINGER, *Santa Maria dell'Anima. Die deutsche Nationalkirche in Rom*, Rom 1909. - A. HUDAL, *Santa Maria dell'Anima, die deutsche Nationalkirche in Rom*, Rom 1923. -